

ה'תשפ"ד ה' פרשת יתרו ה' ז' שבט ה'תשפ"ד ה' ג' אדר ה'תשפ"ד ה' ט"ו שבט ה'

תורה ומלאכה, הילכו שנים יחדיו ?

אומנות שהרי אין היא אלא חיי שעה. ועל כרחך שיתרו נתכוון ליעץ למשה שילמד ויודיע לישראל שבד בבד עם עמלם בתורה לא יתבטלו מן האומנות והמלאכה. ולכן נקראת האומנות "בית חייהם" כי אין חיים אלא תורה, אלא שאם אין קמח אין תורה, ועל ידי האומנות זוכה לעסוק בתורה, ומתקיים תלמודו בידו. ואכן מצינו שגדולי הדורות התנאים והאמוראים היו עוסקים במלאכה בד בבד עם לימוד התורה. וכידוע שהלל הזקן היה **חוטב עצים**, ורבי חנינא בן דוסא היה **משקה שדות**. וכן רבי יוחנן **הסנדלר**, רבי יצחק **נפחא**, רבי יהודה **הנחתום** (מנחות ו, ב), ר' יהודה **חייטא** (ביב קסד, ב), רב אבין **נגרא** (שבת כג, ב), אפרים **ספרא** (בי"מ קיט, א), רבי נחוניא **חופר שיחין** (בי"ק נ, א), ר' זכאי **טבחא** (ירושלמי מגילה פ"ד ה"א). וכן מצאנו שאבא אושעיא היה **כונס** (ירושלמי בי"מ פ"ב ה"ה), ור' בא היה **חייט** (ירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ה), ורב אושעיא ורב חנינא **סנדלרים** (פסחים קיג, ב), ואבא שאול **אופה** (שם לד, א), ועוד כהנה וכהנה.

אולם כבר **הורונו רבותינו** שלא ראי זה כראי זה, כי אין לדמות את ענקי הרוח הללו שהיו כה גדולים בתורה עד שגם בעת עיסוקם במלאכה לא היו מסיחים דעתם מן התורה, לדורותינו אנו שאין התורה והמלאכה דרים בכפיפה אחת, ולא יתכן שיצמחו גדולי תורה ללא שיהיו מנותקים כליל מחיי שעה וממלאכת העולם הזה. ועל כן נוסדו הכוללים הקדושים שבהם שוקדים על תלמודם אבות החכמה הרכים בשנים, **ואשרי המחזיקים בהם בזה ובבא**.

הבית הלוי – דברי תורה כתרופה וכקודש ולא כחולין

וזאת למודעי כי יסוד זה של חומרת היסח הדעת מן התורה הוא כלל גדול "בתורה", עד שמחמתו כה מתבקשת ההפרדה בין התורה למלאכה בדורנו שאין אנו במדרגה זו של עסק בתורה ובמלאכה ללא רפיון והיסח דעת כדוגמת רבותינו הקדמונים. ולדברי **הבית הלוי** (שמות יט, ה) כלל זה הוא העומד בפשר ה"שמירה" שעליה נצטוונו כה רבות בהקשר של לימוד התורה. ראשיתה של שמירה זו נעוצה בפרשתנו שבה נאמר (וי, ה) "אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל

ענפי תורה רבים נרמזו בדבריו של יתרו למשה רבינו (שמות יח, ב) "והזהרתה אתהם את החוקים ואת התורות, והודעת להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשוך", וכפי שדרשו חז"ל **במסכת בבא מציעא** (ג, ב) "והודעת להם- זה בית חייהם. את הדרך- זו גמילות חסדים. ילכו- זה ביקור חולים. בה- זו קבורה. ואת המעשה- זה הדין. אשר יעשוך- זו לפנים משורת הדין". ובביאור הדרשה "והודעת להם- זה בית חייהם" מצאנו סתירה בדברי רש"י. כי **במסכת בבא מציעא** (שם ד"ה זה) פירש "זה בית חייהם- ללמד להם אומנות להתפרנס בו". והוסיף (ע"פ הפני"י שם) שאף שפשט הפסוק עוסק בלימוד דיני התורה והמצוות, מכל מקום הרי דבר זה כבר הוזכר בתחילת הפסוק- "והזהרתה אתהם את החוקים ואת התורות", ואם כן על מה נאמר "והודעת להם את הדרך ילכו בה"? ועל כן דרשו שפסוק זה עוסק בלימוד אומנות לשם פרנסה.

וביאר **המהרש"א**, שיתרו יעץ למשה ללמד לישראל אומנות. והטעם שנקראת האומנות בשם "בית חייהם" הוא משום שהאדם נצרך לאומנות ולמלאכה לקיום חייו ולמחייתו. ברם, **במסכת בבא קמא** (ק, א) שאף בה הוזכרה הדרשה הנ"ל, פירש רש"י "בית חייהם- תלמוד תורה". וביאר **המהרש"א** (בי"מ שם) שהתורה נקראת "בית חייהם" על שם "כי היא חייך ואורך ימיך", ויתרו יעץ למשה להקים לישראל את "בית חייהם" דהיינו בתי מדרשות שבהם יעמלו ויעסקו בתורה.

והקשה **המהר"ל** (ח"א בי"מ שם, ובנתי"ע נתיב גמ"ח פ"ג) שדברי רש"י סותרים זה לזה. ועוד הקשה, שלכאורה מסתבר יותר שהפסוק "והודעת" נאמר על לימוד תורה, כי גם בה הוזכרה לשון זו- "והודעתם לבניך ולבני בניך" (דברים ט, ד), מה שאין כן באומנות שלא מצינו שנאמרה בה לשון כזו.

ת"ח אמיתי ובעל מלאכה, בדורות הקודמים ולא בדורנו !

והפני יהושע (בי"ק שם) תירץ, ששני הפירושים דבר אחד הם, כי מחד לא מסתבר שהפסוק עוסק רק בתורה כי לימוד התורה הוזכר כבר בתחילת הפסוק, וכאמור לעיל. ומאידך לא מסתבר שמדובר באומנות בלבד, כי לא יתכן ש"בית חייהם" היינו

היעב"ץ – וכי משה רבינו היה בקי בכל המלאכות שבעולם?

יסוד זה מופיע אף בספר מגדל עוז להיעב"ץ (בית מדות- עליית המלאכה), ושם כתב ליישב על פי זה תמיהה המתבקשת בעצתו של יתרו למשה ללמד אומנות לישראל. כי הנה אין האומנויות שוות, ואין מלאכת איש כמלאכת רעהו, וכיצד יעץ יתרו למשה ללמד לכל איש מלאכה הראויה לו, וכי היה משה בקי בכל המלאכות ובדרך עשייתן, ואף אם נניח שהיה בקי בכל זה, מכל מקום לא יתכן שיצטרך לבזבז מזמנו כל כך בעבור זה, כי לימוד המלאכות דורש זמן רב ותורתו מה היא עליה.

אלא שזה ודאי שלכל אחד היתה מלאכה המיוחדת לו מאבותיו, אלא שיתרו יעץ למשה שילמד לישראל כיצד תהא מלאכתם על פי הדין וההלכה, ללא חשש ונדנדוד איסור.

ועל פי זה כתב ליישב את הסתירה בדברי רש"י בביאור הדרשה "והודעת להם- זה בית חייהם", כי באמת התורה היא החיים, והפורש ממנה כפורש מן החיים, אך מה יעשה מי שנצרך לשלוח ידו במלאכה למחייתו, ועל כן העצה בעבורו היא שישתית את מלאכתו על אדני הדין וההלכה, ואף יקבע עתים לתורה, ובכך יזכה להיות קשור ומחובר תמיד לתורת חיים. [ועיין שם שהוסיף לבאר על פי זה את ענינו של יעקב אבינו שנאמר בו "ויחן את פני העיר", ודרשו חז"ל "מטבע תיקן להם, שווקים תיקן להם"].

ולאור זאת נראה להעמיק ולבאר כי הנה בפסוק נאמר לשון ידיעה- "והודעת", והוא משורש המילה "דעת", וידוע שדעת ענינה חיבור [כמו שנאמר (בראשית ד, כה) "וידע אדם עוד את אשתו"], והיינו שהאדם מיישם את כל ידיעותיו וחכמותיו ומביא אותם לידי מעשה. ולהנ"ל יתבאר שזוהי כוונתו של יתרו, שמתחילה אמר "והזהרתה אתהם את החוקים ואת התורות", דהיינו עצם חכמת התורה ודינייה והלכותיה, ולאחר מכן אמר "והודעת להם", דהיינו שיישמו למעשה את כל ההלכות שלמדו, וינהגו במלאכתם על פי משפטי התורה.

העמים ושמרתם את בריתי", וכן מצינו בתורה כמה וכמה פעמים לשון שמירה אצל התורה.

ובגדר "שמירה" זו ביאר הבית הלוי, שהשמיענו הכתוב שדברי תורה צריכין שימור לבל יסיח האדם דעתו מהם. והביא דוגמא נפלאה לדבר מדין חולין ותרומה, כי כידוע חולין אינן נפסלין אלא אם ידוע שנטמאו, אך כל שיש ספק בדבר הרי הם בחזקת טהרה, כי אין בהם דין שימור בטהרה. מה שאין כן תרומה וקודש שיש בהם דין שימור שישמרם טהורים בודאי, וכמו שנאמר (במדבר יח, ח) "משמרת תרומותי", לא מועיל מה שאין אנו יודעים שלא נטמאו בודאי, כיון שמכל מקום חסר בדין "שימור" שלהם, ולכך נפסלין בהיסח הדעת ואף על פי שלא ידוע לנו שנטמאו בודאי.

והן הן הדברים בתלמוד תורה שנאמר בה דין "שמירה"- "ושמרתם את בריתי", שמחוייב האדם לשומרה בטהרה, ושתהיה דעתו תדיר על עבודתו הרוחנית ועל התעלותו בתורה, אך אם יסיח דעתו מעבודתו הרוחנית, אף על פי שלא עשה שום עבירה ולא קלקל את מעשיו בפועל, די בהיסח דעת זה כדי לפגום את מדרגתו הרוחנית. כי קדושה וטהרה צריכים "שימור", ושימור זה פירושו נתינת דעת תמידית על היותו עבד המלך המחוייב בעבודתו תדיר, וכל שהסיח דעתו קלקל בדבר.

וכעין זה כתב בספר "מעלות התורה" לרבי אברהם אחי הגר"א, והוסיף, כי זהו שנאמר "והגית בו יומם ולילה" (יהושע א, ח), כי "והגית" הוא מלשון מחשבה, כמו שנאמר "והגיון לבי" (תהלים יט, טו), ו"והגית בו יומם ולילה" היינו שמחוייב כל איש הישראלי שלא להסיר מחשבתו מן התורה.

עצת הבית הלוי לעוסקים במלאכה כדי שלא יסיחו דעתם מן התורה

וכתב הבית הלוי שאף מי שנצרך לעסוק במלאכה מכל מקום יש לו עצה בענין זה של היסח הדעת מן התורה, והוא, שגם בעת מלאכתו יתן דעתו לעשות כל דבר וענין על פי הדין וההלכה שלא יהיה בו משום גזל או אונאה וכיוצ"ב, ובכל דבר יחקור ויתבונן וישאל את רבותיו אם כדן הוא. ועוד, שיקבע עתים לתורה לאחר שמסיים את מלאכתו, ועל ידי זה הרי הוא תמיד מחובר וקשור לתורה ואין הוא מסיח דעתו ממנה, ומתקיים בו הציווי "ושמרתם את בריתי". [ומי שיתבונן ימצא שישנם הרבה שאלות מעשיות בעניני ממונות ובכלל הנוגעות לבעלי מלאכה ולעובדים].

כתובת האסתר: אודיעין עילית, אסילת יול 3/10

© 153-89744220 08-9744220 :ספ

רננה רינאטון ורננה רינאטון: rinuna@shtaygen.co.il

לתיאור דעות ושיעורים נא ליצור קשר בהנ"ל

קורא נכבד! עלון זה מופץ בעותקים רבים בארץ ובעולם, אם ברצונך לזכות בהפצת תורה לאלפי קוראים מידי שבת בשבתו,

ולהקדיש את העלון למשך חודש או שנה או באופן חד פעמי לברכה להצלחה ולרפואה או להבדיל לע"נ

נא פנה לפרטים בטל' 050-4191861 או 08-9452903

לע"נ ר' בנימין בן משה זצ"ל
זמרת סרה (שרה) בת רחמה ע"ה
זמרת צביה בת סרה ע"ה

לע"נ אהרן בן יהיא מעברי ז"ל
זמרת רחל בת סאלחה ע"ה
זמרת נאז'ה בת תאג'ה ע"ה

זיווג הגון לחיה מזל בת שרה
ויסכה בת שרה